
Primat milosrđa

Papa Franjo ne prestaje svojim postupcima, izjavama, stilom života i obnašanja službe zaokupljati pozornost ne samo katoličkih vjernika nego i svjetovnih medija. Ovih dana agencije su prenijele vijest da ga je američki tjednik *Time Magazine* proglasio osobom godine. Pritom se prema mišljenju redakcije tog lista radi o ličnostima koje su u dotičnoj godini svijet značajno promijenile ili pokrenule bilo u dobrom bilo u lošem smislu. Tako se papa Franjo našao u društvu Ivana XXIII., koji je bio osoba godine 1962., te Ivana Pavla II., koji je taj medijski naslov dobio za godinu 1994. U obrazloženju se kaže da je ono što Papu čini tako značajnim brzina kojom je plijenio pozornost milijuna koji su prije toga bili izgubili nadu u Crkvu.

Kod posljednjeg izbora pape obistinila se poznata izreka: Onaj tko u konklave uđe kao *papabile*, taj iz njih izlazi kao kardinal. Kardinala Bergoglia mediji nisu ubrajali među glavne favorite za novoga Rimskog biskupa, premda je on pri izboru pape Ratzingera bio njegov prvi protukandidat. Stoga bi se moglo reći da je postao papa u drugom pokušaju. Dobri poznavatelji tijeka izbora i raspoloženja u kardinalskom zboru navode da je kod izbora pape Benedikta XVI. igrao važnu ulogu ne samo po broju dobivenih glasova. Kad su se, naime, oko spomenutih kandidata ustalile dvije struje te prijetila opasnost stanovite blokade, kardinal Bergoglio je sa suzama u očima molio one koji su njega birali da svoj glas dadnu vodećemu. On ne bi želio biti taj koji će spriječiti pontifikat teologa Ratzingera (J. Erbacher, *Papst Franziskus*, 25).

Nakon iznenadnog povlačenja pape Benedikta XVI. iz službe sastao se kardinalski kolegij na pripreme za izbor njegova nasljednika. U tzv. pretkonklavama prevladavale su tri glavne teme. Rasprave su se vodile o Crkvi prema van i prema unutra, zatim o nužnoj reformi Rimske kurije, kojoj se spočitava nedovoljna transparentnost u radu, previše centralizma, nedostatak kolegijaliteta i određeni dvorski stil u upravljanju. Treća je tema zacijelo bila pitanje profila budućeg pape. Taj je vidik promišljanja sadašnjeg stanja u Katoličkoj Crkvi te nužnih zahvata što ih valja provesti dobrim dijelom odredio i smjer za

pronalaženje novog Petrova nasljednika, od kog se očekuje da potrebne reforme želi i može provesti. Čini se da je svojedobno za izbor Benedikta XVI. odlučujuće bilo njegovo široko poznanstvo s kardinalima tijekom dugogodišnje službe pročelnika Kongregacije za nauk vjere. Tome je na određeni način pridonijela i činjenica da je Ratzinger predvodio sprovedne obrede za preminulog Ivana Pavla II. i svojom propovijedi o diktaturi relativizma ostavio snažan dojam te pobudio očekivanja da bi on mogao izoštriti teološki profil Katoličke Crkve. Slične bi se podudarnosti mogle pronaći i s obzirom na startne pozicije za izbor pape Franje. Premda je kardinal Bergoglio sa 76 godina sada već u poodmakloj dobi, još uvijek je značajna njegova popularnost koju je stekao na prethodnim konklavama. Povrh toga, na kardinale je ostavio dubok dojam njegov kratak, ali upečatljiv govor što ga je održao na pretkonklavama kada je analizirao sadašnje stanje Crkve i predložio radikalno nov smjer crkvenog djelovanja (J. Erbacher, 29). Iz autorizirane verzije tog izlaganja naziru se obrisi ekleziologije koja se u duhu nove evangelizacije snažno zauzima da Crkva nužno iziđe iz svoje egocentričnosti ("duhovnog mondaniteta"), iz same sebe; da iskorakne na rubove ljudske egzistencije, na granice misterija grijeha, bolesti, nepravde, ignorancije i svake nevolje te da tamo naviješta "slatku i utješnu radost" Evanđelja. Očito je da je kardinalski zbor prepoznao taj program i njegova nositelja kao autentičan i kao pravi izraz onoga što je danas Crkvi osobito potrebno. Zato je Bergoglio već u petom izbornom krugu dobio daleko više glasova od potrebne dvije trećine prisutnih kardinala. Prema već citiranom autoru novoizabrani Papa je na upit prihvaća li izbor odgovorio: "Veliki sam grješnik i uzdam se u Božje milosrđe i strpljivost. Prihvaćam izbor s bolima."

Od samog završetka posljednjih konklava iz kojih je nadbiskup Buenos Airesa, kardinal Jorge Mario Bergoglio, sin talijanskih doseljenika, izišao kao papa Franjo, novi Rimski biskup i 265. Petrov nasljednik svojim znakovitim činima počinje stjecati sve veću naklonost ne samo crkvene javnosti. Uzima dotad za papu neobično ime Franjo, s kojim se veže i njegov program; pokazuje bratsko ophođenje s kardinalima, ne obuva za nj predviđene crvene cipele, ne oblači mocetu niti uzima zlatni biskupski križ, nego zadržava postojeći metalni; prije nego će se pojaviti na svečanoj loži, telefonom razgovara sa svojim umirovljenim prethodnikom koji se privremeno povukao u Castel Gandolfo; pozdravlja okupljeno mnoštvo na Trgu sv. Petra riječima "Braćo i sestre, dobra večer!" Prije blagoslova vjernika poziva ih neka se trenutak u šutnji za nj pomole, da ga Gospodin blagoslovi. Papa iz Argentine, simpatizer praktične teologije oslobođenja, prvi isusovac na Petrovoj stolici i prvi papa koji dolazi izvan Europe nakon više od tisuću godina, u novoj službi ostaje vjeran stilu što ga je

imao kao nadbiskup svoje biskupije: polazi od konkretnog čovjeka, jednostavan, autentičan, blizak siromasima, ne mari za formalnosti, što mnoge oduševljava, a neke pak vjernike pomalo zbunjuje. On zacijelo želi otvorenu misijsku Crkvu u dijalogu sa svijetom.

Protetkih je mjeseci papa Franjo ponajprije svojim brojnim gestama i načinom obnašanja službe nastojao pokrenuti Crkvu prema rubovima ljudskih egzistencija. Tako je na Veliki četvrtak slavio euharistiju u jednom zatvoru u Rimu i oprao noge dvanaestorici zatvorenika, među kojima je bilo nekoliko žena. Otišao je u pohod izbjeglicama na isturenom talijanskom otočiću Lampedusi u Sredozemnom moru. Onamo gotovo svakodnevno stižu stotine izbjeglica iz Afrike bježeći od rata i siromaštva te, želeći se domoći vrata Europe, nerijetko pogibaju. Poziva na temeljitu reformu međunarodnih financijskih tržišta, naglašavajući da je neograničena sloboda bez državne kontrole dovela do "nove nevidljive tiranije" kapitala. Rado se prepričavaju njegova zapažanja i primjedbe na neke neprimjerene pojave u Crkvi. Tako primjerice njegov poziv članovima Kurije da se klone međusobnog ogovaranja i karijerizma, izjava da se loše osjeća kada vidi svećenika ili časnu sestru u modernim automobilima, ili pak riječ upućena ispovjednicima da budu milosrdni, a biskupima i svećenicima da su oni u službi vjernika. Tradicionalistima poručuje da je vjernost uvijek promjena, klijanje, rast.

Spomenute Papine geste i izjave imaju nedvojbeno svoje značenje i težinu. Ipak, one same po sebi ne mogu nadomjestiti potrebne konkretne reformske poteze u Crkvi. U kojoj će mjeri Papa pokrenuti rješenja barem nekih od nagomilanih problema i hoće li u tom nastojanju imati razumijevanje i potporu ponajprije svojih neposrednih suradnika i Kurije, još je teško reći. Jedno je jasno: Nakon Ivana Pavla II., pape karizmatika, te Benedikta XVI., pape teologa, dolazi papa Franjo, pastoralac s južnoameričkim predznakom od kojeg se očekuju bolje kompetencije u vođenju Crkve, reforma Kurije, naglasak kolegijalnog elementa i teološki uravnotežen odnos između Opće i mjesne Crkve.

Neki konkretni potezi koje je Papa do sada poduzeo još su daleko od probuđenih velikih očekivanja, ali ipak ulijevaju nadu. Već je na početku svojega pontifikata osnovao Povjerenstvo od osam kardinala (K8) iz različitih krajeva svijeta sa zadaćom da prouče mogućnosti te izrade konkretne prijedloge za reformu Rimske kurije. Premda se to tijelo nekoliko puta sastalo, u javnosti nema dostupnih informacija o njegovu radu osim da će ono ostati stalni savjetodavni gremij Rimskog biskupa. Papa Franjo je sazvao izvanrednu biskupsku sinodu za jesen 2014. koja će se baviti pastoralnim izazovima obitelji u kontekstu evangelizacije. Pritom se uočava novi moment u smjeru jačeg vrednovanja sinodalnosti u Katoličkoj Crkvi. Tajništvo sinode je naime preko Biskupskih konferencija i mjesnih ordinarija uputilo svim župnicima opširan upitnik o braku i obitelji u njihovim zajednicama

sa zamolbom da opišu i procijene konkretno stanje, aktualne probleme i izazove u obiteljskom pastoralu. To je prvi put da Sinoda biskupa pita vjerničku bazu i u svoj rad želi barem donekle uključiti neposredna svjedočanstva i izvješća iz mjesnih Crkava.

Ako se izuzme dokument *Lumen fidei – Svjetlo vjere* (2013.), koji je zajedničko djelo dvojice papa, sadašnjega Franje i prethodnoga Benedikta XVI., onda je nedavno objavljeno postsinodalno pismo *Evangelii gaudium – Radost evanđelja* Franjina prva enciklika i neka vrst njegova programa u upravljanju Crkvom. Premda je dokument vrlo opširan i tek ga treba proučiti, u oči upada ne samo živahan i svjež stil i način izražavanja nego i nova perspektiva pogleda na Crkvu s nizom reformskih ideja, realističkim i manje realističkim. Poznati teolog Wolfgang Beinert sa svim potrebnim oprezom u njemu nazire početak novoga razdoblja u Crkvi. Svoja je prva razmišljanja nad tim tekstom sažeo u tvrdnji: Ono što Franjo čini, nastavak je provedbe Drugoga vatikanskog sabora. Koncil je sa svojim dokumentima postavio temelje, ali oni stvarno još nisu provedeni (religion.ORF.at, 4.12.2013). U istome smjeru ide zapažanje Rainera Buchera, koji se s pravom usredotočuje na važnu konstataciju pape Franje iz intervjuva što ga je dao u kolovozu 2013. u kojemu veli: "Drugi je vatikanski sabor bio novo čitanje Evanđelja u svjetlu suvremene kulture" (portal MFThK, 21. 9. 2013.). Bucher u tome vidi odlučnost pape Franje da ustraje na zaokretu što ga je Koncil napravio u odnosu na suvremeni svijet, a on duboko zadire u teologiju i život Crkve. To bi značilo da Crkva više ne prosuđuje sadašnjost izvana, nego je sadašnjost i njezina kultura legitimno i zapravo jedino povijesno-spasenjsko mjesto otkrivanja smisla i značenja evanđelja. Koncilski zaokret znači da se metodički više ne razmišlja od tradicije prema sadašnjosti (od dogme prema pastoralu), nego se sada između toga dvoga uspostavlja jedan prožimajući odnos međusobnog otkrivanja. Iz tog Papinog polazišta spomenuti autor iščitava nekoliko konsekvenci. Prvo, primat sadašnjosti pred svim drugim vremenima. Bog nam dolazi ususret u današnjici. Drugo, situacijska prednost ortoprakse pred ortodoksijom (primat milosrđa). U djelovanju Crkve valja svakoga čovjeka gledati iz perspektive Božje ljubavi pa i onda ako je on daleko od života prema crkvenim propisima. Treće, prednost karaktera Crkve kao Božjeg naroda pred njezinim hijerarhijskim stupnjevima što bi trebalo ojačati slabo razvijenu sinodalnost u Katoličkoj Crkvi.

Poput svojega imenjaka iz Asiza papa Franjo želi obnoviti Crkvu. Pritom polazi najprije od sebe i svjedoči primjerom vlastitoga života što je u Crkvi važno: da Evanđelje bude u središtu i da ga nosimo ljudima. Poželimo mu da u toj velikoj i nimalo jednostavnoj zadaći uspije, gradeći dijelom i na naslijeđu svojih prethodnika.

Nediljko Ante Ančić